

صلاة الاضلاع

دانشگاه آزاد اسلامی

واحد تهران مرکزی

دانشکده زبان های خارجی

گروه زبانشناسی همگانی

پایان نامه برای دریافت درجه کارشناسی ارشد

عنوان :

بررسی ساختواژه درگوش بهشهری

استاد راهنما :

دکتر ایران کلباسی

استاد مشاور :

دکتر آزیتا افراشی

پژوهشگر :

سیده عالمه امینی

زمستان ۹۰

تقدیم به :

پدر و مادرم

استادانم

همسر و فرزندانم

تشکر و قدردانی

خدای بزرگ را سپاسگزارم از این که به من توفیق داد در راه تعالی علم ، فرهنگ و دانش قدمی بردارم و کاری هر چند کوچک در زمینه ی گویش به رشته ی تحریر در آورم .لازم می دانم از تمامی استادانم در دوره ی کارشناسی ارشد تشکر و قدر دانی کنم چرا که دانش ناچیزم در زمینه ی زبانشناسی را مدیون همه ی آن ها می باشم . به خصوص از استاد دانشمند و فرزانه ، سرکار خانم دکتر ایران کلباسی که راهنمایی این پایان نامه را بر عهده داشته اند و به حق پیشرو در زمینه ی مطالعات گویشی

می باشند، کمال تشکر و قدر دانی را می نمایم و از این که زیر سایه ی راهنمایی های ایشان چه در دوره ی کارشناسی ارشد و چه در مدت نگارش پایان نامه بوده ام ، به خود می بالم. همچنین از استاد گرانقدر ، سرکار خانم دکتر آزیتا افراشی که زحمت مشاورت این پایان نامه را بر عهده داشته اند ، سپاسگزارم. از جناب آقای دکتر محمد مهدی اسماعیلی که به عنوان استاد داور قبول زحمت کرده اند،

کمال تشکر را دارم. سپاس خود را از پدر ، مادر و همسر که همواره مشوق اینجانب در امر ادامه ی تحصیل بوده اند ، اعلام می دارم و همیشه قدردان زحمات ایشان هستم. در خاتمه، از تمامی گویشوران بهشهری که در طی مدت نگارش این پایان نامه ، وقت پرارزش خود را در اختیار اینجانب قرار داده اند، بسیار متشکر و ممنونم.

چکیده

این پایان نامه به بررسی ساختواژه در گویش بهشهری می پردازد و هدف از این پژوهش ثبت و توصیف علمی یکی از گویش های زبان های ایرانی می باشد . روش پژوهش کتابخانه ای و میدانی است. این تحقیق در چارچوب نظریه ی ساختگرایی و روش آن نیز توصیفی بوده است .این پژوهش در پی آن است تا با بهره

گیری از اطلاعات زبانشناختی و مبحث ساختواژه به توصیف علمی ساختواژه در گویش بهشهری بپردازد . ساختواژه شاخه ای از زبانشناسی است که به مطالعه ی ساختمان درونی واژه می پردازد. این پایان نامه شامل پنج فصل می باشد . در فصل اول که کلیات تحقیق می باشد ، به معرفی و اهمیت موضوع ، پرسش ها و فرضیه های تحقیق ، بیان مسأله ، روش تحقیق ، محدودیت تحقیق و کلیدواژه ها پرداخته می شود . فصل دوم که پیشینه ی تحقیق می باشد ، شامل مطالعات نظری و مطالعات عملی است . در فصل سوم چارچوب نظری تحقیق بیان می شود و فصل چهارم که بخش اصلی تحقیق را شامل می شود ، به تحلیل داده های گردآوری شده اختصاص دارد . فصل پنجم شامل نتیجه گیری و کاربردها و پیشنهادات برای مطالعات بعدی می باشد. نتیجه این شد که در گویش بهشهری چهار دسته واژه در مقایسه با فارسی معیار وجود دارد.

فهرست مندرجات

عنوان

صفحه

فصل اوّل : کلیات تحقیق

مقدمه.....	۲
۱-۱ اهمیت تحقیق.....	2
۲-۱ بیان مسأله.....	3
۳-۱ پرسش ها.....	3
۴-۱ فرضیه ها.....	3
۵-۱ کلید واژه ها.....	4
۶-۱ روش تحقیق.....	5
۷-۱ آزمون وران پژوهش.....	5
۸-۱ محدودیت های تحقیق.....	6
۹-۱ موقعیت جغرافیایی مازندران.....	6
۱۰-۱ موقعیت جغرافیایی بهشهر.....	7
۱۱-۱ جمعیت بهشهر.....	8
۱۲-۱ گویش مردم بهشهر.....	9
۱۳-۱ تاریخچه ی بهشهر.....	9

10	۱۴-۱ تعدادی از آثار طبیعی تاریخی بهشهر.....
10	۱-۱۴-۱ کاخ صفی آباد.....
11	۲-۱۴-۱ باغ شاه.....
11	۳-۱۴-۱ دریاچه عباس آباد.....
11	۴-۱۴-۱ خلیج میانکاله.....
12	۵-۱۴-۱ غار هوتو.....
12	۶-۱۴-۱ پارک توسکا چشمه.....

فصل دوم : پیشینه تحقیق

14	مقدمه.....
14	۱-۲ ملاحظات نظری.....
17	۱-۱-۲ گویش مازندرانی.....
25	۲-۲ ملاحظات عملی.....

فصل سوم : مبانی نظری

31	مقدمه.....
31	۱-۳ زبانشناسی.....
32	۲-۳ تحول زبانشناسی.....
34	۳-۳ زبانشناسی ساختگرای آمریکایی.....

فصل چهارم : تجزیه و تحلیل داده ها

38	.....مقدمه
38	..... ۱-۴ اسم
38	..... ۱-۱-۴ شمار (مفرد و جمع)
39	..... ۲-۱-۴ معرفه و نکره
39	..... ۳-۱-۴ نشانه ی اضافه
41	..... ۴-۱-۴ نشانه ی ندا
41	..... ۲-۴ ضمیر
41	..... ۱-۲-۴ ضمائر شخصی
43	..... ۲-۲-۴ ضمائر اشاره
44	..... ۳-۲-۴ ضمائر اشاره ی تأکیدی
44	..... ۴-۲-۴ ضمائر متقابل
44	..... ۵-۲-۴ ضمیر مشترک
45	..... ۶-۲-۴ ضمائر پرسشی
45	..... ۷-۲-۴ ضمائر مبهم
46	..... ۳-۴ صفت
46	..... ۱-۳-۴ صفت قاموسی
47	..... ۲-۳-۴ صفت اشاره
47	..... ۳-۳-۴ صفت اشاره ی تأکیدی
47	..... ۴-۳-۴ صفت پرسشی

- 47 ..... ۵-۳-۴ صفت مبهم
- 48 ..... ۶-۳-۴ صفت تعجبی
- 48 ..... ۷-۳-۴ صفت عددی
- 48 ..... ۴-۴ عدد
- 48 ..... ۱-۴-۴ اعداد اصلی
- 48 ..... ۲-۴-۴ اعداد ترتیبی
- 49 ..... ۳-۴-۴ اعداد کسری
- 49 ..... ۵-۴ قید
- 49 ..... ۱-۵-۴ قید مکان
- 49 ..... ۲-۵-۴ قید زمان
- 49 ..... ۳-۵-۴ قید مقدار
- 50 ..... ۴-۵-۴ قید نفی
- 50 ..... ۵-۵-۴ قید کیفیت یا حالت
- 50 ..... ۶-۵-۴ قید تکرار یا افزایش
- 50 ..... ۷-۵-۴ قید پرسش
- 51 ..... ۸-۵-۴ قید شک و تردید
- 51 ..... ۹-۵-۴ قید استثنا
- 51 ..... ۱۰-۵-۴ قید تأکید
- 51 ..... ۱۱-۵-۴ قید تعجب
- 51 ..... ۱۲-۵-۴ قید تمنا و آرزو

- 51 ..... قید ترتیب ۱۳-۵-۴
- 52 ..... نقش نماها ۶-۴
- 52 ..... حروف اضافه ۱-۶-۴
- 53 ..... حروف ربط ۲-۶-۴
- 53 ..... اصوات ۷-۴
- 54 ..... فعل ۸-۴
- 54 ..... ستاک حال ۱-۸-۴
- 54 ..... ستاک گذشته ۲-۸-۴
- 56 ..... مصدر ۳-۸-۴
- 56 ..... اسم مفعول ۴-۸-۴
- 57 ..... وندهای تصریفی فعل ۵-۸-۴
- 57 ..... وند زمان گذشته ۱-۵-۸-۴
- 57 ..... وند وجه ۲-۵-۸-۴
- 60 ..... وند نمود (استمرار) ۳-۵-۸-۴
- 60 ..... وند نفی ۴-۵-۸-۴
- 61 ..... وند سببی ۵-۵-۸-۴
- 61 ..... وند شخصی ۶-۵-۸-۴
- 65 ..... انواع فعل از نظر زمان ، وجه و نمود ۶-۸-۴
- 65 ..... آینده ۱-۶-۸-۴
- 65 ..... حال ساده ۲-۶-۸-۴

- 65 ..... ۳-۶-۸-۴ حال التزامی
- 66 ..... ۴-۶-۸-۴ حال در حال انجام
- 66 ..... ۵-۶-۸-۴ امر
- 67 ..... ۶-۶-۸-۴ گذشته ی ساده
- 67 ..... ۷-۶-۸-۴ گذشته ی استمراری
- 68 ..... ۸-۶-۸-۴ گذشته ی نقلی
- 68 ..... ۹-۶-۸-۴ گذشته ی در حال انجام
- 69 ..... ۱۰-۶-۸-۴ گذشته ی التزامی
- 69 ..... ۱۱-۶-۸-۴ گذشته ی دور (بعید)
- 70 ..... ۷-۸-۴ فعل معلوم و مجهول
- 70 ..... ۸-۸-۴ فعل لازم و متعدی
- 70 ..... ۹-۸-۴ فعل سببی
- 70 ..... ۱۰-۸-۴ افعال خاص
- 71 ..... ۱-۱۰-۸-۴ بودن
- 72 ..... ۲-۱۰-۸-۴ بودن در مکان
- 74 ..... ۳-۱۰-۸-۴ شدن
- 76 ..... ۴-۱۰-۸-۴ هستن
- 77 ..... ۱۱-۸-۴ افعال معین
- 77 ..... ۱-۱۱-۸-۴ بودن
- 77 ..... ۲-۱۱-۸-۴ بودن در مکان

- 77 ..... ۱۲-۸-۴ افعال شبه معین
- 78 ..... ۱-۱۲-۸-۴ خواستن
- 80 ..... ۲-۱۲-۸-۴ توانستن
- 81 ..... ۱۳-۸-۴ فعل از نظر ساخت اشتقاقی
- 81 ..... ۱-۱۳-۸-۴ فعل ساده
- 82 ..... ۲-۱۳-۸-۴ فعل مشتق
- 82 ..... ۳-۱۳-۸-۴ فعل مرکب
- 82 ..... ۱۴-۸-۴ پیشوندهای اشتقاقی فعل
- 83 ..... ۱۵-۸-۴ انواع جزء غیر فعلی در فعل مرکب
- 84 ..... ۹-۴ واژه های غیر فعلی از نظر ساخت اشتقاقی
- 84 ..... ۱-۹-۴ انواع واژه های مرکب
- 84 ..... ۱-۱-۹-۴ اضافه ای
- 84 ..... ۲-۱-۹-۴ اضافه ی مقلوبی
- 84 ..... ۳-۱-۹-۴ همراه با عنصر فعلی
- 85 ..... ۴-۱-۹-۴ پیش وابسته ای
- 86 ..... ۵-۱-۹-۴ پیوند دار
- 86 ..... ۶-۱-۹-۴ حرف اضافه دار
- 86 ..... ۷-۱-۹-۴ حرف ربط دار
- 86 ..... ۸-۱-۹-۴ مکرر
- 86 ..... ۹-۱-۹-۴ اتباع

۲-۹-۴ پیشوندهای اشتقاقی 87

۳-۹-۴ پسوندهای اشتقاقی 87

فصل پنجم : نتیجه گیری و پیشنهادات

مقدمه 92

۱-۵ نتایج تحقیق 92

۲-۵ پیشنهادات برای مطالعات بعدی 96

۳-۵ کاربردها 96

پیوست ها:

۱- فهرست افعال ساده و مشتق 97

۲- تعدادی واژه ی پایه 100

۳- تعدادی جمله 105

اصطلاحات 107

فهرست منابع و مآخذ 113

چکیده ی انگلیسی 116

نشانه ها

الف - همخوان ها :

خط آوانگار	خط فارسی
p	پ
b	ب
t	ت ، ط
	د
k	ک
	گ
	ق ، غ
ʔ	ع ، ء (همزه)
	ف
v	و

	s	س ، ث ، ص
	z	ز ، ذ ، ض ، ظ
	š	ش
	ž	ژ
	x	خ
	h	ح ، ه
	č	چ
	ǰ	ج
	r	ر
	l	ل
	m	م
	n	ن
	y	ی

ب - واکه ها :

i		ای
	e	إِ
	ə	إِ مرکزی (شوا)
a		أَ

	a:	آ کشیده
	u	او، و
o		أ، و
	â	آ، ا

ج - سایر نشانه ها :

∅	صفر
/	یا

فصل اول

کلیات تحقیق

مقدمه

در قرن حاضر که علم و دانش بشر به سرعت در حال گسترش و پیشرفت می باشد، شاهد گسترش روزافزون وسایل ارتباط جمعی نیز می باشیم. رادیو و تلویزیون از جمله وسایل ارتباط جمعی هستند که زندگی مردم و زبان آنها را تحت تأثیر قرار می دهند و در هر خانه ای این وسایل موجود می باشد. همه ی افراد باسواد هر روز با مجلات و روزنامه ها سر و کار دارند. محیط ها و کتاب های آموزشی همه در ارتباط با فارسی معیار می باشند. افراد زیادی برای تحصیل، کار یا زندگی به شهرهای بزرگ که در آنها فارسی معیار رواج دارد، مهاجرت می کنند. تمامی این عوامل باعث گسترش فارسی معیار در سراسر کشور می شود. در نتیجه گویش ها و لهجه های محلی دارای کاربرد کمتری می شوند. گاهی اوقات گویش محلی به طور کامل از بین رفته و زبان فارسی به صورتی که بعضی از ویژگی های گویش محلی را در خود داشته باشد، جایگزین گویش می شود. گاهی اوقات هم گویش محلی در کنار زبان فارسی باقی مانده و فقط نفوذ زبان فارسی در گویش را به ویژه در قسمت واژگان شاهد هستیم. تنها در جاهایی که ارتباطات کمتر است مانند روستاهای دور افتاده، گویش بدون نفوذ فارسی باقی می ماند.

۱-۱- اهمیت تحقیق

مطالعه و بررسی علمی گویش ها و لهجه های محلی ما را به ارزش زبان فارسی و شناخت بیشتر آن رهنمون خواهد ساخت. از طرف دیگر توصیف و ضبط و ثبت هر گویش موجب حفظ فرهنگ جامعه ی آن می گردد . بنابراین وظیفه دانش پژوهان و زبان شناسان است که در ثبت گویش ها کوشا باشند و با مطالعه ی علمی آنها ، گردآوری واژه ها و تحلیل دقیق داده های زبانی از جنبه های مختلف ، در غنی کردن فرهنگ جامعه گام مثبتی بردارند .

هر یک از واژه های یک گویش ، نمایانگر گوشه ای از تحول زبان های ایرانی است و حفظ و احیای آن می تواند در هر چه غنی تر کردن زبان فارسی و بازسازی زبان کهن مفید واقع شود. بسیاری از مشکلات واژه سازی و دستور زبان فارسی را از طریق بررسی گویش ها می توان حل کرد و از این طریق می توان به شناخت علمی زبان های ایرانی دست یافت و در برنامه ریزی و غنی تر کردن واژگان زبان فارسی و تدوین علمی دستور سود جست .

۱-۲- بیان مسأله

با توجه به این که گویش بهشهری احتمالاً از نظر ساختواژه تفاوت هایی با فارسی معیار دارد، پژوهشگر بر آن است تا ویژگی های ساختواژی گویش بهشهری و تفاوت های آن با فارسی معیار را مشخص کند .

۱-۳- پرسش ها

۱- ویژگی های ساختواژی گویش بهشهری چیست ؟

۲- تفاوت های گویش بهشهری با فارسی معیار از نظر ساختواژی چیست ؟

۱-۴- فرضیه ها

۱- به نظر می رسد در گویش بهشهری واژه هایی وجود دارد که از نظر ساختاری یا نوع واژه با فارسی معیار کاملاً فرق دارد .